

Beslut om bildande av naturreservatet Moraåns dalgång i Södertälje kommun

Beslut av Miljönämnden i Södertälje kommun (MN 2013-09-03, § 102)

- Med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken (1998:808) beslutar miljönämnden i Södertälje kommun att inrätta naturreservatet Moraåns dalgång som omfattar det område som avgränsats med en rödstreckad linje på bifogad karta, bilaga 1.
- Vidare beslutar miljönämnden att med stöd av 7 kap. 5, 6 respektive 30 § miljöbalken införa bestämmelser som framgår av detta beslut.
- Slutligen beslutar miljönämnden att med stöd av 3 § i förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken fastställa en skötselplan för naturreservatet.

Naturreservatets namn skall vara *Moraåns dalgång*.

Uppgifter om naturreservatet

Namn: Moraåns dalgång

Kommun: Södertälje

Län: Stockholms län

Lägesbeskrivning: Reservatet ligger 15 km söder om Södertälje centrum. Söder om Järna tätort.

Församling/Socken: Överjärna socken

Topografisk karta: 10I Stockholm SV

Ekonomisk karta: 10I 0a Järna

Naturgeografisk region: Svealands sprickdalsterräng med lerslättdalar och sjöbäcken

Markägare: Södertälje kommun och privata markägare

Servitut/Nyttjanderätter: Det finns avtalsservitut för kraftledningar på flera av de berörda fastigheterna inom reservatet (Övereneby 1:6, Bankesta 1:3, Ene 4:62). Sedan finns det ledningsrätter för vatten på fastigheterna Bankesta 2:3 respektive Ene 14:1.

Area: 66 ha inklusive en cirka 4 km lång meandrande åsträcka

Förvaltare: Miljökontoret i Södertälje kommun

Syftet med reservatet

Syftet med naturreservatet är främst att värna om områdets betydelse för rekreation, i närheten av en starkt expanderande tätort, med möjlighet till rika natur- och kulturupplevelser. Vidare är syftet att värna om miljöerna och vattenkvaliteten i Moraån, inte minst med tanke på att ån är ett av länets viktigaste reproduktionsområden för havsöring. Den intressanta faunan och floran som finns i åns omgivningar, såväl i de högre belägna betade hagmarkerna som nere i åravinen, ska genom lämplig skötsel ges förutsättningar att fortleva där i livskraftiga bestånd.

Skäl för beslutet

Området, som har ett naturskönt läge i direkt anslutning till Järna tätorts södra delar, har stor betydelse för det rörliga friluftslivet. Detta i kombination med synnerligen artrika natur- och kulturmiljöer gör området så pass värdefullt att det bör skyddas som naturreservat. Skyddsformen naturreservat har valts eftersom den ger möjlighet till ett långsiktigt skydd och att avvägningar kan göras mellan olika bevarandeintressen.

Eneskolan, som ligger alldeles intill det planerade naturreservatet, bedriver en del av sin undervisning såsom gymnastiklektioner och naturstudier i området. Genom naturreservatsbildningen ges ett långsiktigt skydd och en skötselplan som säkerställer att stigar och olika naturtyper, inte minst de välbetade hagmarkerna, underhålls. Vidare kommer den information om naturen som sätts upp i reservatet att vara av stort värde för skolan.

I reservatet finns det två avgränsade nyckelbiotoper i form av strandskog. Dessa finns närmare beskrivna under kapitlet ”beskrivning av området”. I området finns för övrigt flera registrerade fornlämningar.

En reservatsbildning medverkar till att uppfylla fem nationella miljö kvalitetsmål nämligen: ”god bebyggd miljö”, ”levande sjöar och vattendrag”, ”levande skogar”, ”ett rikt odlingslandskap” och ”ett rikt växt- och djurliv”.

Eftersom tätorten växer finns det alltid exploateringsshot som långsiktigt kan hindras genom en reservatsbildning. Genom att området blir skyddat som naturreservat säkras också en långsiktig skötsel av området. Sist men inte minst bidrar naturreservatsbildningen till att Järna blir ännu mer attraktivt som bostadsort och som utflyktsmål i regionen.

I programmet för skydd av tätortsnära natur i Stockholmsregionen har länsstyrelsen tillsammans med kommunerna åtagit sig att skydda 71 områden där Södertälje kommun åtagit sig att försöka få till stånd naturreservat för Talbyskogen i Södertälje och Moraåns dalgång i Järna. Det förstnämnda området har fått ett skydd och genom att bilda detta naturreservat har Södertälje fullföljt sitt mål enligt programmet.

I kommunens gällande översiktsplan från 2004 är Moraåns dalgång redovisat som planerat naturreservat.

Större delen av det aktuella området ägs idag av kommunen och förvaltas av ”driften för de södra kommundelarna”. Med hjälp av en jordbruksarrendator hålls området öppet och kan användas som närströvområde för Järnaborna. Nuvarande arrendator är mycket intresserad av att hjälpa till med utvecklingen av området och upprustning av hagmarker och miljöer längs åravinen.

Beskrivning av området (se även kartbilaga 3)

Reservatet sträcker sig från väster, där Moraån passeras av väg 57, och vidare österut där reservatet i princip omfattar den meandrande ån med de åkrar och betade hagmarker som ligger norr om ån fram till den plats i öster där infartsvägen från väg 57 mot Skäve gård passerar ån. Reservatet gränsar i norr mot småindustrier, skola, bostadsområden och en bensinstation. Söder om ån, men utanför naturreservatet, ligger ett öppet jordbrukslandskap med några mindre gårdar. I vissa delar, bl.a. längs ån i öster betas hagmarkerna.

I de västra delarna av reservatet ingår åravinen i sin helhet i och med att delar av kommunens och Bankestas (del av Bankesta 2:3 resp. Bankesta 1:3) mark ingår. I detta område finns ett intressant, så kallat kvillområde, nedanför Nygårdsdammen intill väg 57. Vegetationen är tät och liknelser med regnskogsmiljöer kan mycket väl göras. I kvillområdet finns för övrigt intressanta lekbottnar för havsöring. I den djupt nedskurna åravinen förekommer såväl lugna, strömmande som forsande sträckor.

Längre österut i reservatet följer naturreservatsgränsen fastighetsgränserna. Gränsen går mot Ramsta gårds marker, d.v.s. fastigheterna Kläppen 1:1, Övereneby 1:5 respektive Ramsta 1:1. På grund av detta delas ibland ån mellan de bägge fastigheterna, medan ån på andra mindre sträckor inte alls ingår i reservatet vilket är olyckligt. Längst i öster har däremot överenskommelser kunnat ske med markägaren på Övereneby, med fastigheterna Tavesta 1:2, Övereneby 1:6, så att gränsen istället går i strandkanten på motsatta sidan av ån sett från norr. Genom detta har några smärre fastlandspartier på norra sidan av ån som tillhör Övereneby kommit att ingå i reservatet.

I stort sett all mark norr om ån i reservatet ägs av Södertälje kommun som arrenderar ut åkrarna till Skäve gård. Hagmarkerna i samma område betas till stor del. På vissa håll finns stora partier med täta slånbuskage som delvis blivit röjda under senare år. I dessa delar finns också ett flertal registrerade fornlämningar. I slänterna trivs bl.a. backsmörblomma, backnejlika och solvända. Vissa smala hagmarkspartier närmast ån i västra delen av reservatet saknar intressant flora. I det betade området med tallskog intill Floravägens slut och intill parkvägen som leder till Eneskolan, ligger Enekullarna. Här är florans intressant med många olika arter torrbacksväxter i sydsluttningarna och i brynen. Bl.a. växer den sällsynta och fridlysta fältsippan här. Över hundra registrerade

fornlämningar finns på Enekullarna. I hagens låga partier finns rester av en liten mosse (Älgpussen). I slänterna och på kullarna dominerar tallskog i olika åldrar. På höjden av kullen finner man även aspar, ekar, sälgar och öar med rosor. I hagen finns flera välanvända stigar som framförallt trampas upp i samband med Eneskolans idrottslektioner i området. Hagmarken närmast väg 57 intill ån har varit obetad under flera år. Senast betade får här.

I åravinens lövskogar dominerar klibbal. Bland växter som trivs längst nere i åravinen kan nämnas strutbräken. Två större områden med lövskog i åravinen har blivit klassade som nyckelbiotoper med en total yta på 16,9 ha varav några delar ligger på de privata fastigheterna utanför reservatet. Fågellivet är rikt i ravinen och ett kärt tillhåll för bl.a.näktergalen. På vintrarna utnyttjar strömstaren det rinnande vattnet med god födotillgång. Förutom havsöring och flodnejonöga kan nämnas att stensimpan också är en karktärsart bland fiskarna.

Reservatsföreskrifter

Med stöd av 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken föreskriver miljönämnden följande.

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5§ miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark och vattenområden

Det är förbjudet att inom reservatet

A1. uppföra ny byggnad, mast eller annan anläggning förutom de byggnader och anläggningar som behövs för att uppfylla ändamålet med reservatet exempelvis genom att bygga vindskydd, spänger eller liknande.

A2. anlägga campingplats eller uppställningsplats för husvagnar,

A3. anlägga motorbana eller skjutbana eller anordna större orienteringstävling, motor- eller skytteövning,

A4. sätta upp tavla, skylt, inskrift, affisch eller liknande,

A5. anordna upplag,

A6. bedriva täkt eller annan verksamhet som kan ändra områdets topografi som att spränga, schakta, utfylla muddra eller tippa,

A7. avverka träd eller vidta annan skogsbruksåtgärd,

A8. anlägga väg,

A9. anlägga luft- eller markledning,

A10. sätta ut djur eller införa växter som inte härstammar från reservatet,

A11. använda kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel.

B. Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om förpliktelser för ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter att tåla visst intrång

Ägare och innehavare av särskild rätt skall tåla att följande anordningar utförs och att följande åtgärder vidtas

- B1. utmärkning av naturreservatets gräns och skyltning med informationstavlor,
- B2. anläggande av parkeringsplats, stigar samt informationstavlor för allmänheten,
- B3. uppsättning av stängsel och stängselgenomgångar för betesdjur,
- B4. restaurering av igenvuxna hagmarker samt röjning och underhåll av stigar,
- B5. genomförande av undersökningar av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden.

C. Ordningsföreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas inom reservatet samt om ordningen i övrigt inom reservatet

Det är förbjudet att inom reservatet

- C1. framföra motordrivet fordon annat än på väg,
- C2. ställa upp husvagn,
- C3. medföra okopplad hund eller annat husdjur utom i område 3 enligt skötselplanen, åker,
- C4. göra inskrift eller sätta upp tavla, skylt, affisch eller liknande,
- C5. fånga och insamla djur på sådant sätt att deras biotoper eller reproduktionsmiljöer skadas eller förstörs,
- C6. plocka eller föra bort alla slags växter och vedlevande svampar och grenar.
- C7. fälla eller skada levande eller döda träd och buskar eller ta bort död ved,

C8. göra upp eld annat än på anvisade platser

C9. fiska

Föreskrifterna i A-C ovan ska inte utgöra hinder för

- förvaltaren att utföra de åtgärder som erfordras för reservatets vård, miljöövervakning och skötsel i enlighet med skötselplanen samt i samband därmed exempelvis använda motorfordon. Samma undantag gäller även för markägaren till fastigheten Övereneby 1:6, som äger ett cirka 0,2 ha stort alkärr i en nyckelbiotop på norra sidan av ån och som han själv får sköta.
- skötsel och underhåll av vägar och vägkanter i området
- underhåll och skötsel av åker och åkerkanter
- jakträttsinnehavaren att använda lämpligt motorfordon för att hämta större vilt som skjutits i reservatet
- markägarna till Bankesta 1:3 att underhålla befintlig vattenledning inom reservatet som ansluter till det kommunala vattennätet

Föreskrifternas ikraftträdande

Föreskrifterna träder i kraft tre veckor efter den dag då författningen publicerats på kommunens webbplats.

Andra föreskrifter

Miljönämnden vill erinra om att även andra lagar och förordningar och föreskrifter än reservatets föreskrifter gäller för området. Av särskild betydelse för syftena med reservatet är bland annat:

- Terrängkörningslagen (1975:1313) och terrängkörningsförordningen (1978:594) med vissa förbud mot körning i terräng
- Kulturminneslagen (1988:950)
- Fridlysningsbestämmelserna i artskyddsförordningen (2007:845).
- Fiskelagen (1993:787) samt Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS 2004:37) om fiske i sötvattensområden m.m.

Ärendets beredning

Redan i början av 1980 talet föreslogs att Moraåns dalgång borde bli skyddad som naturvårdsområde på grund av sina stora naturvärden. Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade 1992 om att området skulle bli naturvårdsområde. Beslutet överklagades dock på formella grunder varför beslutet aldrig trädde i kraft.

År 2007 – 2012 har miljökontoret genomfört olika skötselinsatser för att rädda prioriterade delar i området. Delar av det planerade reservatet, Enekullarna har återfått stängsel och bete med nötboskap för att rädda fornlämningar och den fina torrbacksfloran. Träd och buskar har röjts bort i flera steg. Tavesta gamla tomt – en fin gammal hagmark längs Floravägen, har fått punktinsatser för att rädda fina växtplatser. Åtgärderna har genomförts i dialog med samhällsbyggnadskontoret som hittills haft ansvaret för förvaltning/skötsel av området. Under 2010 utökades hagmarken vid Enekullarna nära Eneskolan. Projektet delfinansierades av LONA-pengar (Lokala naturvårdssatsningen) från Länsstyrelsen.

Föreningen ”Moraåns vänner” har under åren varit aktiva och hjälpt till med stängsel och skötsel i hagmarkerna.

Järna Hembygdsförening har tagit reda på mycket kulturhistorisk fakta om området och gjorde en bok anpassad för skolan om en liten mosse i området – *Älgpussen*. På Enekullarna finns över 100 registrerade fornlämningar på en mycket begränsad yta. Även i anslutning till ån har fornlämningar i form av rester från gamla kvarnanläggningar nyligen registrerats.

År 2008 gjorde miljökontoret en kostnadsanalys för en eventuell reservatsbildning och de skötselåtgärder som behövde utföras under de första 5 åren. Med nämnda utredning som underlag har miljökontoret fört en dialog med högre tjänstemän och politiker. År 2011 tog kommunstyrelsen beslutet att gå på miljökontorets linje och avsatte pengar för en ny naturreservatsförvaltartjänst som tillsattes 2012. Denna tjänst har lett till att kontoret har fått tillräckliga resurser för att kunna sköta och förvalta ett naturreservat i Moraåns dalgång.

Under vårvintern 2013 har överenskommelser träffas, om bestämmelser och avgränsning av naturreservatet, med de privata markägarna i direkt anslutning till Moraån. Förslaget om bildande av naturreservatet Moraåns dalgång har därefter varit ute på remiss hos berörda sakägare, myndigheter, kommunala nämnder och olika föreningar m.fl. Vidare har kontakt tagits med Trafikverket som i slutet av juni 2013 fattat ett beslut om att det vägreservat för riksväg 57, som finns redovisad i en detaljplan från 1966 för Eneområdet, inte längre är aktuell.

I slutet av juni 2013 hade miljönämnden fått in alla remissvar, där relevanta synpunkter beaktats i ett nytt förslag om bildande av naturreservatet Moraåns dalgång, som miljönämnden skulle besluta om den 3 september 2013.

Tillgänglighet och hur man når området

Området nås från flera håll till fots. Med bil så är det den norra sidan om ån som erbjuder parkeringsmöjligheter. Eneskolan, slutet av Floravägen och vid Tavesta gamla tomt passar sig utmärkt som huvudentréer till reservatet. Utöver dessa kommer även mindre entréer med skyltning att anordnas. Alla entréerna nås enkelt med bil via väg 57.

Till fots är det en promenad på ca 1,5 km från Järna centrum och Järnas tågstation. Områdets hagmarker kommer att förses med stängselövergångar vid strategiska platser. Sevärdheter kommer att finnas beskrivna vid huvudentréerna. Stigar/leder kommer att ledmarkeras och deras längd anges på separata skyltar.

Även broar kan eventuellt i framtiden komma att byggas över Moraån.

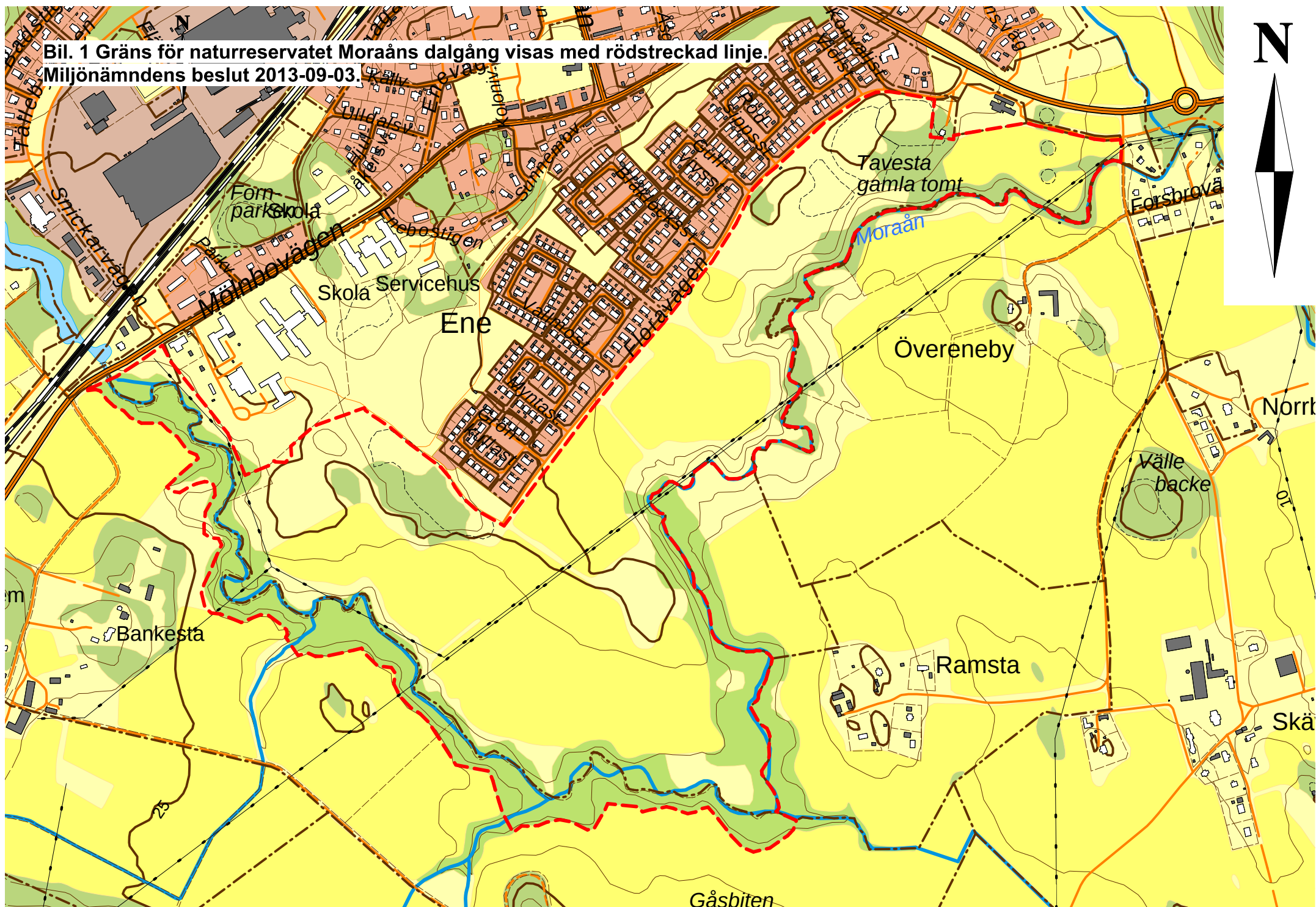
Bilagor

1. Karta med naturreservatets gränser
2. Skötselplan
3. Skötselplankarta
4. Hur man överklagar

För miljönämnden:

Patrik Waldenström
Ordförande

Bil. 1 Gräns för naturreservatet Moraåns dalgång visas med röstreckad linje.
Miljönämndens beslut 2013-09-03.

Bilaga 2.

Skötselplan för naturreservatet Moraåns dalgång i Södertälje kommun

Innehåll:

1. Beskrivning:

- 1.1 Översikt
- 1.2 Geologi och topografi
- 1.3 Växt och djurliv
- 1.4 Tidigare mark- och vattenanvändning
- 1.5 Friluftsliv och rekreation
- 1.7 Artfynd (rödlistade och andra intressanta arter)
- 1.8 Administrativa data
- 1.9 Bevarandevärden
 - Biologiska
 - Geovetenskapliga
 - Kulturhistoriska
 - Intressen för friluftsliv
 - Pedagogiska

2. Plandel:

- 2.1 Syfte
- 2.2 Indelning skötselområden med bevarandemål och skötselåtgärder
- 2.3 Jakt och fiske
- 2.4 Tillgänglighet, anordningar för besökare
- 2.5 Reservatsförvaltning
- 2.6 Källförteckning
- 2.7 Dokumentation och uppföljning
- 2.8 Sammanfattning av prioritering av åtgärder
- 2.9 Finansiering
- 2.10 Revidering

Kartbilaga till skötselplanen för naturreservatet Moraåns dalgång med skötselområden.
(bilaga 3)

1. Beskrivning

1.1 Översikt

Reservatet omfattar i västra delen Moraåns dalgång med åravin, åkermarker och betesmarker. I östra delen omfattas i princip hela nordsidan av Moraåns dalgång och delar av ån. Området begränsas i väster av en linje öster om där väg 57 passerar ån i utkanten av Järna samhälle och i öster av den väg som leder från väg 57 mot Skåve gård. Reservatsgränsen mot norr följer Floravägen längs nästan hela vägsträckan och fortsätter längs den parkväg som leder till

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
Campusgatan 26				
151 89 SÖDERTÄLJE	SÖDERTÄLJE	08-523 0100vx	08-523 04636	miljokontoret@sodertalje.se

Eneskolan. Söder om ån omfattar reservatet åravinens strandskogar inklusive små angränsande betesmarker i västra delen på Bankestas marker medan ån respektive åns södra strand i princip utgör gräns i östra delen.

Marken norr om Moraån ägs i huvudsak av Södertälje kommun som arrenderar ut åkrar och betesmarker.

Inom reservatet finns rikligt med fornlämningar i form av t.ex. forngravar, en domarring samt rester från gamla kvarnanläggningar nere vid ån.

Intill Eneskolan finns de så kallade Enekullarna, en serie kullar av isälvsmaterial med betesmarker och rikligt med tydliga fornlämningar. Närheten till flera skolor gör området välanvänt i undervisningen. Flera vältrampade stigar leder genom området. I hagmarkens låga partier finns en trädbevuxen mosse, den så kallade Älgpussen.

I reservatets nordöstra del, Tavesta gamla tomt, finns hagmarker som gränsar mot bostadsområdet Enegärdet och Floravägen. Hagmarken består av stora öppna ytor, torrbackar, små våtmarker, snåriga slånbuskage, backar ner mot åravinen, en mångfald av olika miljöer i samma hagmark. Här finns även fornlämningar.

Längs ån, som vackert meandrar genom landskapet med omväxlade forsande, strömmande och lugna åsträckor, växer det lövskog som domineras av al och hägg. I ån finns skyddsvärda arter som havsöring och flodnejonöga. Miljöerna längs ån är gynsamma för många småfågelarter och fladdermöss. Längs åravinen finns två områden som Skogsstyrelsen klassat som nyckelbiotoper. Båda två är av typen ravin med meandrande vattendrag. Sammanlagt täcker nyckelbiotoperna en yta av 16,9 ha varav vissa delar ligger på den privata marken utanför naturreservatet.

1.2 Geologi och topografi

Området kring Moraåns dalgång kännetecknas av ett större sammanhängande, öppet, relativt platt jordbrukslandskap. Själva dalgången har en omväxlande topografi med bergkullar och en djupt urskuren åravín. Berggrunden består mest av granatådergnejs och leptitgnejs och är till största delen täckt med jordlager. Enekullarna består av en isälvsavlagring med ryggform och omgivande svallsediment. Älgpussen, mossen intill Enekullarna, har ett ca 5 meter tjockt torvlager med lera under. Längs åravinen är det mest glacial lera och kringliggande åkrar består av postglacial lera. Moraån har en unikt välutvecklad meandring och årligen förekommer små ras i åkanten, vilket gör att landskapet ständigt förändras. Från Enekullarna och Tavesta gamla tomt har man en fin utsikt över omgivningarna.

1.3 Växt och djurliv

Moraåns dalgång har skiftande miljöer från sandiga torrbackar med tallskog och betade torrbackar till lummiga åravinskogar, kärr och mossar. Mångfalden av olika naturtyper gör området både artrikt och varierande. På Enekullarna i reservatets nordvästra del är isälvsgruset delvis kalkhaltigt och ger en rik kärlväxtflora med till exempel: jungfrulin, darrgräs, solvända, flenstimotej, kamäxing, fältsippa, svartkämpar, backklöver, backnejlika, trift, backlök, vitknavel, backsmörblomma och tjärblomster.

På kullarna växer flera gamla knotiga tallar, men även ungträd som gallrats under 2000-talet. Det förekommer trädslag som asp, rönn, ek, sälg, vårtbjörk, hägg, hagtorn, fågelbär och oxel.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
151 89 SÖDERTÄLJE	Campusgatan 26 SÖDERTÄLJE	08-523 01000vx	08-523 04636	miljokontoret@sodertalje.se

På flera platser växer rikligt med nyponros. På torrbackarna vid Enekullarna har betesfloran bevarats trots många år utan beteshävd eftersom marken är så mager.

Längs åravinen finner man skuggiga frodiga miljöer med typiska växter som strutbräken, bäckbräsmå, kabbleka och i de hävdade sluttningarna ner mot ån gullviva, svalört och vårlök. Fågellivet i dalgången är rikt. Slånbuskar, måbär, hagtorn, enar och den frodiga lövskogen längs ravinen ger skydd åt många olika arter. Det betade landskapet ger ett gott utbud av föda för många fåglar. Typiska fåglar om våren är stare, näktergal, törnsångare, grönsångare, svarthätta, törnskata och koltrast. Vintertid söker strömstarar mat i strömmarna. Andra arter som trivs i det skiftande jordbrukslandskapet är steglits, rosenfink, fasan, gulsparr, sånglärka. Dalgången är även rik på småvilt. Vanligast är rådjur och fälthare. Älg förekommer sporadiskt. Andra djur som förekommer längs åravinen är grävling, räv, småvessla, mink, ekorre, hermelin, igelkott och smågnagare. Spår av bäver och bäverhyddor finns längs ån.

Grova träd med håligheter, gamla stenmurar och närliggande gårdsmiljöer med lador och stall ger goda förutsättningar för flera arter fladdermöss. Även tornseglare och hussvalor trivs här. De sandiga torrbackarna på Enekullarna gynnar en speciell insektsfauna med grävande, värmekrävande steklar. Den artrika floran i betesmarkerna gynnar även ett fjärilsliv.

Moraån är kanske mest känd för att den är kommunens viktigaste havsöringså. Längs ån från mynningen i Pilkrogsviken till Nykvarnsdammen vid väg 57 finns flera forssträckor med grus och stenbotten, lämpliga för havsöringslek. I ån trivs även flodnejonöga, stensimpa, abborre, mört och närmare mynningen gädda, lake, gers och sutare.

1.4 Tidigare mark- och vattenanvändning

Moraåns dalgång har brukats som jordbrukslandskap med åkerbruk och betesmarker i flera hundra år. Under Bronsåldern var Moraån farbar som vattenled och Järnafjärden gick en bra bit in i dalen. Rikligt med fornlämningar från bronsåldern och järnåldern vittnar om att landskapet var befolkat och brukat redan för mer än 3000 år sedan.

Vid slutet av 1800-talet drevs ett tegelbruk vid Moraån intill Ramsta gård. Rester från den epoken finns i form av en stenmur i ån. Flera kvarnar, både uppströms och nedströms reservatet, har varit i bruk. Moraån har varit Järnas första "avloppssystem". Nuförtiden går avloppsvattnet i ledningar till Himmerfjärdsverket. Ån får ändå betydande tillskott av närsalter via enskilda avlopp, jordbruksmarker och dagvattendiken.

1.5 Friluftsliv och rekreation

Moraåns dalgång ligger nära tätorten Järna. Intill naturreservatet finns bostadsområden, skolor och förskolor. Flera vältrampade stigar finns i området och vintertid är det många som tar skidturer längs åkerkanter i området. Moraåns dalgång har mycket att erbjuda den naturintresserade vandraren med ett rikt djur och växtliv. Naturmiljöerna längs åravinen är ovanliga med den väl utvecklade meandrande ån och lummig lövskog. Hagmarkerna med fin blomsterprakt är också intressanta utflyktsmål. Det finns flera naturliga entréer in i området och parkeringsplatser för reservatet bör anordnas vid Eneskolan och vid Floravägen. För att kanalisera slitage bör stigar ledmarkeras och skyltas upp och översiktskartor bör beskriva stigarnas sträckning och längd. Eventuellt kan det i framtiden byggas broar över ån på strategiska ställen under förutsättning att även berörda fastighetsägare är med på detta, för att kunna få till lämpliga vandrings slingor.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
Campusgatan 26				
151 89 SÖDERTÄLJE	SÖDERTÄLJE	08-523 01000vx	08-523 04636	miljokontoret@sodertalje.se

1.7 Artfynd: rödlistade och andra intressanta arter

Hotkategorier:

LC=livskraftig population ej rödlistad

DD=data saknas/kunskapsbrist

NT=missgynnad

VU=sårbar

EN=starkt hotad

CR=akut hotad

RE=försvunnen

EX=utdöd

S=signalart (indikerar höga naturvärden och ev förekomst av andra ovanliga arter)

* = ingår i åtgärdsplan.

Fiskar

Havsöring *Salmo trutta trutta*

Flodnejonöga *Lampetra fluviatilis*,

Ål CR (har tidigare förekommit i ån)

Fåglar

Strömstare *Cinclus cinclus*

Sånglärka *Alauda arvensis*, NT

Mindre hackspett *Dendrocopos minor* NT

Rosenfink *Carpodacus erythrinus* VU

Stjärtmes *Aegithalos caudatus*

Härmsångare *Hippolais icterina*

Kärlväxter

Fältsippa *Pulsatilla pratensis*

Insekter

Agapetus fuscipes VU

1.8 Administrativa data

Objektnamn	Moraåns dalgång
Objektnummer	22
Skyddsform	Naturreservat
Län	Stockholms län
Kommun	Södertälje kommun
Fastigheter	Ene 4:62, Tavesta 1:248, Ene 14:1, Övereneby 1:6, Bankesta 2:3, Bankesta 1:3 samt Bankesta S 4
Markslag och naturtyper (ha)	

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
151 89 SÖDERTÄLJE	Campusgatan 26 SÖDERTÄLJE	08-523 01000vx	08-523 04636	miljokontoret@sodertalje.se

Skogsmark/åravín (15,7ha) Hagmark (19ha) Vatten (1ha) Åker (28,15ha) Öppen mark (2,15ha) <u>Summa: (66ha)</u>	
Prioriterade bevarandevärden Biologiska bevarandevärden Friluftsliv Kulturmiljövård	Torrbackar med fältsippor och stekelmiljöer, hävdade betesmarker, lekmiljöer för havsöring, fågelrika träd- och buskmarker i åravinen. Stigar, framkomlighet längs åkerkanter och hagmarker, informationsskyltar om natur- och kulturvärden. Fornlämningar på Enekullarna

1.9 Områdets bevarandevärden

Kulturhistoriska bevarandevärden:

Moraåns dalgång är rikt på kulturspår från olika tidsepoker. Hela området ligger inbäddat i ett gammalt kulturlandskap där människor levt sedan mer än 3000 år. Hagmarkernas naturvärden har bildats av mångårig beteshävd och många av fornlämningarna har bevarats väl tack vare att de ligger i just gamla betesmarker. Längs åravinen finns spår av dammar och tegelframställning. På Enekullarna intill Eneskolan finns mer än 100 registrerade fornlämningar som både är väl synliga och ligger i ett strategiskt lättåtkomligt läge nära parkvägar och flera skolor. Det öppna kulturlandskapet och den fortsatta skötseln har ett stort värde för landskapsbilden.

Geologiska bevarandevärden:

Moraån har för regionen unikt utvecklade meanderslingor som hela tiden utvecklas.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
151 89 SÖDERTÄLJE	Campusgatan 26 SÖDERTÄLJE	08-523 01000vx	08-523 04636	miljokontoret@sodertalje.se

Enekullarna består av kalkhaltigt isälvsgrus. Här har jordarten skapat livsmiljöer åt flera typiska torrbacksväxter, några relativt ovanliga. Våra förfäder har även hittat fina lägen för att bygga stensättningar för de döda här på Enekullarna.

En liten mosse intill Enekullarna har helt vuxit igen. Här har ett växtarkiv bildats i de olika torvlagren. Mossen kallas Älgpussen och har blivit undersökt med borrhövar och pollenanalys av hembygdsföreningen i samarbete med Stockholms universitet.

Biologiska bevarandevärden:

Moraåns dalgång har skiftande miljöer som skapar livsrum åt en mängd arter. De hävdade betesmarkerna skapar förutsättning för en mängd relativt ovanliga betesgynnade växter. På Enekullarnas torrbackar växer t.ex. några exemplar av fältsippa. Här finns även en fin samling äldre, bredkroniga tallar som fått växa i ett öppet solbelyst läge. De sandiga solbelysta backarna som hålls vegetationsfria av bete och tramp gynnar flera arter steklar.

Åravinens ständigt föränderliga skogsmiljöer ger upphov till en speciell flora på sedimentbankar längs ån. I fukten längs ån och skuggan av häggsnår och olika lövträd trivs många olika mossor och ormbunkar som t.ex. strutbräken. Bäver skapar ständigt nya döda träd som blir livsrum för insekter, svampar och mossor.

De lummiga träd- och buskmarkerna längs ån ger även förutsättningar för ett rikt fågelliv. Moraån är kommunens viktigaste havsöringså med flera platser där öringen leker. Skogsstyrelsen har klassat delar av åravinen som nyckelbiotoper.

Den meandrande ån, med sina olika mikrohabitat, är av stor betydelse för många olika sötvattenlevande arter bland insekter, mollusker och fiskar. Vintertid brukar övervintrande strömstarar uppehålla sig i ån, där det finns öppet vatten och samtidigt föda i form av insekter snäckor mm.

Bevarandevärden för friluftsliv:

Området är välbesökt. Flera vältrampade stigar går genom området och åkerkanterna brukas i stor utsträckning med hänsyn till allmänhetens framkomlighet. Vintertid är området genomkorsat av skidspår längs åkerkanterna och många barn och vuxna söker sig till Enekullarna för pulkaåkning. Skolorna i närheten använder området i undervisningen. Moraåns dalgång ger alla naturintresserade fina möjligheter till rika naturupplevelser året runt.

Pedagogiska bevarandevärden

Områdets läge gör det mycket lämpligt för naturstudier. Flera skolor och förskolor ligger inom gångavstånd. Moraåns dalgång har en för regionen unik meandrande dalgång med en säregen flora. Precis intill Eneskolan och Ådalskolan ligger Enekullarna med artrik torrbacksflora, rikligt med väl synliga fornlämningar och ett landskap där det är lätt att hitta "rum" för samlingar av skolklasser. Här finns även Älgpussen, en mosse som hembygdsföreningen beskrivit i en skolanpassad skrift. Inom reservatet finns både betesmarker och åkermarker. Längs Moraån finns gott om spår av vilt, t.ex. bäver, rådjur, älg och fälthare.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
151 89 SÖDERTÄLJE	Campusgatan 26 SÖDERTÄLJE	08-523 01000vx	08-523 04636	miljokontoret@sodertalje.se

2. Plandel

2.1 Syfte

Syftet med naturreservatet är att långsiktigt skydda området och utveckla ett tätortsnära naturområde för bra tillgänglighet och hög biologisk mångfald. Områdets höga natur- och kulturvärden kräver mycket skötsel för att bevaras och förbättras.

2.2 Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Naturreservatet är indelat i fyra skötselområden med beskrivning, mål och skötselbeskrivning.

Skötselområde 1: Betesmark (19)ha

Beskrivning:

Området består av betesmarker och marker som i framtiden kommer att restaureras som betesmarker.

Längst i väster, nära väg 57 finns äldre betesmarker som tidigare betades av en 4H-gård intill Ådal- och Eneskolan. Markerna har inte betats på flera år och höga gräs, rosor och asp håller på att ta över marken. På sikt bör området ingå i betesmarkerna intill.

Söder om Eneskolan ligger Enekullarna. Här har två betesfällor restaurerats under 2008-2010 av miljökontoret i samarbete med kommundelens förvaltning. På Enekullarna finns många synliga fornlämningar i form av bl.a. rösegravar, bautastenar och en domarring. Jordarten är mest isälvssand och det finns gott om torrbackar. Sanden är kalkhaltig och ger upphov till en rik flora med typiska arter som backklöver, tjärblomster, backnejlika, solvända, backtrift, vildlin, vitknavel, småfingerört, fältmalört och även ett litet bestånd av fältsippor. Den mindre fällan går nästan ända ner till Moraån. Den större fällan - Enekullarna har de största natur- och kulturvärdena.

Området används flitigt av förskolor och skolor för lek, utomhuspedagogik och idrott. Boende i området vandrar, rastar hundar, åker skidor och tydliga stigar finns upptrampade både i hagmarkerna och längs Moraån.

Längs Floravägen finns en betesmark som kallas *Tavesta gamla tomt*, med fornlämningar efter gamla bosättningar. Betesmarken sträcker sig från Floravägen ända ner till ån och består av marker med stor variation på fukt och solexponering. Det förekommer små dammar, berghällar, träddungar, busksnår och öppna marker. Detta medför att det finns förutsättningar för en stor variation av växt- och djurarter. De artrikaste delarna av betesmarken finner man i torrbackar som lutar mot söder i högre lägen. Här finns örter som solvända, backnejlika, jungfrulin, knölsmörbomma, backsmörbomma, råglosta och träd som tall, rönn, fågelbär, oxel och vårtbjörk. Stora slånbuskage breder ut sig i delar av området. Längs Moraån växer svärgenomtränglig hägg och närmast ån klibbal. Längs åkanterna växer på flera ställen frodiga växtsamhällen med ex. strutbräken, springkorn, bäckbräsa och gullpudra. Fågellivet i buskmarker och längs ån är här artrikt med typiska arter som törnsångare, näktergal, svarthätta och trädgårdssångare.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
Campusgatan 26				
151 89 SÖDERTÄLJE	SÖDERTÄLJE	08-523 01000vx	08-523 04636	miljokontoret@sodertalje.se

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Fältsippor finns i ett livskraftigt bestånd vid Enekullarna.
- Betesmarkerna är väl avbetade vid slutet av varje betessäsong.
- Området är tillgängligt för besökare och det finns bra information om områdets kultur- och naturvärden.
- Livsmiljöer för värmekrävande, grävande steklar är bevarade.

Skötselåtgärder:

- Hagmarkerna betas med kor årligen.
- Rosor, sly och slån hålls efter med röjningar vid behov.
- Underhåll av stängsel, stängselgenomgångar och informationstavlor.
- Restaurering och nystängsling av planerade betesmarker.

Skötselområde 2: Åravin (16,5)ha**Beskrivning:**

Området utgörs av Moraån och den meandrande åravinen, de delar som inte är betesmark. I åravinen finns rester av kvarnverksamhet. Området kring kvarnen bedöms som formninne varför samråd bör ske med Länsstyrelsen om åtgärder planeras i näheten.

Moraån slingrar sig fram i de finkorniga jordarterna finsand, silt och lera. Åns nötande på åkanterna ger upphov till för regionen ovanligt välutvecklade meanderslingor. Återkommande små skred och bäverns trädfällning gör att naturen ständigt förändras i området.

Havsöring har här sin bästa lekmiljö i kommunen och flera partier med forsande vatten, sten- och grusbotten ger förutsättningar för bra fiskproduktion. Havsöring kan vandra upp till väg 57. Längs ån växer frodiga bestånd av klibbal, hägg och en rik undervegetation med t.ex. svalört, älggräs, strutbräken. Längs åkerkanter och i åslänter växer träd som asp, vårtbjörk, hägg och gran.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Det finns gott om bra lekmiljöer för havsöring med sand- och grusbotten.
- Vandringshinder finns inte som hindrar havsöringens vandring upp till Nykvarnsdammen vid väg 57.
- Vegetationen skuggar ån längs minst 80% av åsträckan i naturreservatet.
- Det finns bra möjligheter för allmänheten att se flera vackra åsträckor från tillgängliggjorda stigar.

Skötselåtgärder:

- Kontroll och grusning av lekmiljöer för havsöring vid behov.
- Kontroll av åsträckan. Rensning av eventuella vandringshinder årligen.
- Ordna med stigar och kanalisera slitage med spänger och broar längs ån.

Skötselområde 2b (0,2)ha**Beskrivning**

Området är en mindre del av skötselområde 2 (Åravin) som ligger på privat mark och förvaltas av markägaren. Området ligger mellan hagmarken och ån och består huvudsakligen av ett alkärr. Detta skötselområde är en liten del av de bägge nyckelbiotoperna som omfattar

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
Campusgatan 26				
151 89 SÖDERTÄLJE	SÖDERTÄLJE	08-523 01000vx	08-523 04636	miljokontoret@sodertalje.se

nästan hela åravinen (15 ha) i naturreservatet. Det är Skogsstyrelsen som klassat dessa nyckelbiotoper.

Skötselområde 3: Åker (28,15)ha

Beskrivning:

Området består av ekologiskt brukade åkermarker.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Åkermarken brukas med hänsyn till vattenkvaliteten i Moraån.
- Åkerkanter är tillgängliga för det rörliga friluftslivet. Detta görs genom att lämna en 2,5 m bred zon som inte plöjs.

Skötselåtgärder:

- Kantzoner längs Moraån brukas med hänsyn till ån och friluftslivet.
- Åkerkanter sköts i samråd med naturreservatsförvaltaren.
- Åkermarken brukas ekologiskt.

Skötselområde 4: Övrig öppen mark (2,15) ha

Beskrivning:

Område 4 mellan åkern och åravinen i söder består av gamla hagmarker som inte är i hävd. Bävaren har här fällt många aspar. Mycket slyvegetation.

Område 4 vid Eneskolan är öppen mark med en entre in till reservatet.

Två små skötselområdena med beteckning 4 intill Floravägen där den västligaste är ett dagvattendike som mynnar ut i område 4b medan det östra området kommer att bli en entré till naturreservatet med en mindre parkeringsplats.

Område 4 i norr är igenväxande mark med slån och asp.

Cirka 0,2ha våtmark planeras mellan betesmarken och åkern nära Floravägen där ett dagvattendike rinner fram. I skötselplanekartan är den markerad som område 4b

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Slyvegetation finns i begränsad omfattning och området är lättframkomligt.
- Dagvatten från Södra Järna bromsas upp i en mindre damm(inom 4b) innan det når Moraån.

Skötselåtgärder:

- Sly hålls efter genom röjningar.
- Vissa träd gynnas för att bli stora.
- Iordningställning och fortsatt underhåll av en eldplats nära ån och en parkering intill Floravägen.
- En våtmark anläggs och underhålls årligen genom röjningar och reglering av vattenståndet.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
151 89 SÖDERTÄLJE	Campusgatan 26 SÖDERTÄLJE	08-523 01000vx	08-523 04636	miljokontoret@sodertalje.se

- En informationsskylt om våtmarken och dess funktion.

2.3 Jakt och fiske

Viltvården inom området sköts av respektive markägare. Södertälje kommuns viltvårdare sköter viltvården norr om ån och reglerar problem med rådjur och fältharar som betar Eneområdets villaträdgårdar. Inom reservatet ska fiskevården fokusera på att gynna havsöring.

2.4 Tillgänglighet, anordningar för besökare

För besökare till naturreservatet anordnas tre större entréer. En entré från Eneskolan till Enekullarna, en vid Floravägen och en intill Skävevägen. En huvudparkering ställs i ordning intill Floravägen vid Gullivestigen. En mindre parkering planeras till Floravägens slut närmast Enekullarna. Vid ytterligare 6 mindre entréer skyltas med informationstavlor om områdets natur och kulturvärden. Skyltarna informerar om föreskrifter för området, gräns för naturreservatet, sevärdheter och vägvisning. Inom naturreservatet anläggs stigar och leder för att kanalisera slitage och för att underlätta för nya besökare att hitta i området. På flera ställen kan det bli aktuellt med bro över ån. Vid olika sevärdheter inom reservatet kommer detaljinformation att sättas upp. Viss information finns sedan 2010 vid Eneskolan / Enekullarna, t.ex. information om Älgpussen, Enekullarnas fornlämningar och flora. Vid väg 57 bör en vägvisare "Naturreservat" sättas upp där Floravägen börjar.

2.5 Reservatsförvaltning

Naturreservatet förvaltas av Miljökontorets naturvårdsenhet.

2.6 Källförteckning

Svenkst elfiskeregister – SERS

Nilsson, Anna-Lena. 1985. "Naturinventering Järna – med närmaste omgivning", Södertälje kommun.

Bergström, Gunnel W. 1995. "Älgpussen – en mosse minns", Järna hembygdsförening.

Pettersson Johan, Järna hembygdsförening, muntl.

Artportalen, SLU (www.artportalen.se)

2.7 Dokumentation och uppföljning

Uppföljning av skötselåtgärder

Reservatsförvaltaren ansvarar för dokumentation av vilka åtgärder som genomförts och när de genomförts.

Miljökontoret ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker i slutet på varje år, de år då åtgärder har genomförts.

Miljönämnden ska årligen informeras om utförda åtgärder och resultat.

Uppföljning av bevarandemål

Miljökontoret ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
151 89 SÖDERTÄLJE	Campusgatan 26 SÖDERTÄLJE	08-523 01000vx	08-523 04636	miljokontoret@sodertalje.se

Parametrar och mått framgår av preciseringarna av bevarandemålen för respektive skötselområde.

2.8 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Var	Priori- tering	Ansvarig
Gränsmarkering	2013 och regelbundet underhåll ca var 5e år.	Runt hela naturreservatet	1	Naturreservatsförval- ingen
Entréskyltar	2013 och regelbundet underhåll	Vid alla planerade reservatsentréer	1	Naturreservatsförval- ingen
Upprustning av stängsel och stängselövergångar runt hagmarkerna	Årligen	Skötselområde 1	1	Naturreservatsförval- ingen
Röjning av slån och rosor i hagmarkerna	Årligen	Skötselområde 1	1	Naturreservatsförval- ingen
Bete i hagmarkerna	Årligen	Skötselområde 1	1	Naturreservatsförval- ingen i samarbete med djurägare
Kontroll och rensning av vandringshinder för havsöring	Årligen	Längs hela åsträckan genom reservatet	2	Naturreservatsförval- ingen i samarbete med privata markägare
Ordna stigar och leder	2013-2014 och underhåll årligen	Enligt skötselkartan	2	Naturreservatsförval- ingen

2.9 Finansiering

Skötsel och tillsyn finansieras av miljönämndens årliga anslag för naturreservatsförvaltning.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
151 89 SÖDERTÄLJE	Campusgatan 26 SÖDERTÄLJE	08-523 01000vx	08-523 04636	miljokontoret@sodertalje.se

2.10 Revidering

Reservatsbeslut och skötselplan är framtaget med statligt stöd genom den "Lokala Naturvårdssatsningen".

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
151 89 SÖDERTÄLJE	Campusgatan 26 SÖDERTÄLJE	08-523 01000vx	08-523 04636	miljokontoret@sodertalje.se

Bilaga 3. Skötselplanekarta Moraåns naturreservat

Röd linje= Reservatsgräns

Gul linje= Skötselområden

